

คลังคำ: คู่มือการใช้ภาษาไทยแนวใหม่

กันยรัตน์ สมิตะพินทุ*

เมื่อปลายปี ๒๕๔๔ ที่หอประชุมมหิศร ธนาคารไทยพาณิชย์ สำนักงานใหญ่ มีงานสัมมนาวิชาการและการแข่งขันโครงการ “ใช้คู่มือสื่อภาษาอย่างฉลาด” จัดโดยโครงการพจนานุกรมในเครืออมรินทร์ร่วมกับสมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์ และสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ การสัมมนาดังนี้จัดขึ้นเนื่องจากคุณชูเกียรติ อุทกะพันธุ์ ประธานกรรมการบริหารบริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชิ่ง จำกัด (มหาชน) โดยมีวัตถุประสงค์จะทำพจนานุกรมที่สมบูรณ์เพื่อสังคมไทยโดยความร่วมมือจากอาจารย์ นักวิชาการ และผู้ทรงคุณวุฒิ

ผู้เขียนบทความได้มีโอกาสไปร่วมงาน ได้ชื่นชมกับความสำเร็จของการทำพจนานุกรมไทย-อังกฤษ คลังคำ และพจนานุกรมอังกฤษ-ไทย Collins Cobuild New Student's Dictionary ความสำเร็จไม่เพียงพิมพ์เป็นเล่มอย่างประณีต แต่ยังมีซีดีรอมให้คนไทยในยุคข้อมูลข่าวสารความรู้ (ไอที) ได้ใช้เครื่องมือ “ไฮเทค” ค้นหาและค้นคว้าหาความรู้ นี่เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะพัฒนาเยาวชนและคนไทยให้มีศักยภาพและคุณภาพมากขึ้น อย่างน้อยการมีความรู้ก็ย่อมทำให้คนเรามีความสุขในชีวิตและหน้าที่การงาน สังคมไทยย่อมพัฒนาได้ดีและยกระดับได้ด้วย

รายการแรกที่มีผู้แทนจากสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์กล่าวถึงภาพรวมในเชิงความรู้และแนวทางในการใช้หนังสืออ้างอิงทางภาษา สารานุกรม และคลังคำ (ธิซอรัส) ในการสัมมนาวิชาการ ผู้จัดทำพจนานุกรมและคลังคำได้ชี้แจงการดำเนินงานและประโยชน์ที่ผู้ใช้ “คู่มือ

สื่อภาษา” ได้อย่างฉลาดและเกิดความฉลาดได้ทั้งนี้จากการบอกเล่าประสบการณ์การใช้คู่มือเหล่านี้ในแง่มุมมองต่างๆ ของบุคคลหลายอาชีพที่มาร่วมสัมมนา อาทิ อาจารย์นฤมล ปราชญ์โยธิน จากภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คุณอิศราสุนทรวัฒน์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นนักเขียนและนักแปลจากรายการพุดพิศพอดไฟ และยังมีผู้แปลหนังสือลอร์ด ออฟ เดอะ ริงส์ ผู้แปลบทภาพยนตร์ต่างๆ บรรณาธิการนิตยสาร เนชั่นแนล จีโอกราฟิก

ในฐานะที่เป็นอาจารย์สอนวิชาภาษาไทย ผู้เขียนจึงสนใจหนังสือคลังคำเป็นพิเศษ เพราะเคยได้ฟังการบรรยายของศาสตราจารย์ ดร.กุสุมาลักษณ์ เรื่อง “คลังคำ” หรือ thesaurus (ธิซอรัส) ให้ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประมาณปลายปี ๒๕๓๖ และได้รู้จักหนังสือคลังคำ

* อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ศศ.บ. (ภาษาและวรรณคดีไทย) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, อ.ม. (ภาษาไทย) มหาวิทยาลัยศิลปากร

หมวด ข ว่าด้วยกิริยาอาการ ทำทาง และความประพฤติ ที่รองศาสตราจารย์ ดร.นววรรณ พันธุเมธา รวบรวมและเรียบเรียง ศาสตราจารย์ ดร.กุสุมา รัชชมนณี เป็นบรรณาธิการและเขียนคำชี้แจง สมาคมนิสิตเก่าอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นผู้จัดพิมพ์ ความรู้จากครั้งนั้นเป็นประโยชน์อย่างยิ่งที่จะนำไปใช้สอนเรื่องการใช้ภาษาที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จัดเป็นหลักสูตรวิชาพื้นฐานให้นักศึกษาชั้นปีที่ ๑ ทุกคนเรียน นอกจากนี้อาจารย์ภาควิชาภาษาไทยหลายคนก็นำ “คลังคำ” นี้ไปสอนในวิชาการเขียนเชิงสร้างสรรค์ การสัมมนาในครั้งนี้จึงเป็นโอกาสอันดีที่ผู้ฟังโดยเฉพาะผู้ที่ไม่เคยใช้หนังสือคลังคำจะได้รับความรู้โดยตรงจากรองศาสตราจารย์ ดร.นววรรณ พันธุเมธา ผู้รวบรวมเรียบเรียงและจัดทำด้วยความวิริยะ อุตสาหะ และละเอียดถี่ถ้วนเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้อยู่ในวงการภาษาไทยและผู้ใช้ภาษาไทยทั้งหลายด้วย

คลังคำ: ความหมายและความเป็นมา

“คลังคำ” เป็นหนังสือคู่มือการใช้ภาษาไทย แนวใหม่ที่รวมคำและสำนวนในภาษาไทยตามหมวดหมู่ความหมาย” นี้คือชื่อเรื่องและคำอธิบายบนปกของหนังสือ

คำ “คลังคำ” เป็นศัพท์บัญญัติที่รักษาความหมายของคำศัพท์ “ธิซอร์ส” (thesaurus) ศาสตราจารย์ ดร.กุสุมา รัชชมนณี อธิบายความหมายของธิซอร์สไว้ใน “คำชี้แจง” ของหนังสือคลังคำหมวด ข ของ รองศาสตราจารย์ ดร.นววรรณ

พันธุเมธา และกล่าวถึงประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับคลังคำดังนี้

“คลังคำ” เป็นหนังสือที่รวบรวมความหมายใกล้เคียงกันหรืออยู่ในชุดเดียวกันมาไว้ด้วยกันแล้ว จัดหมวดหมู่เพื่อให้ผู้ใช้ค้นหาได้ง่ายขึ้น เป็นหนังสือเสริมพจนานุกรมอีกทีหนึ่งโดยสวนทางกับพจนานุกรม กล่าวคือพจนานุกรมตั้งต้นที่คำไปสู่ความหมาย แต่คลังคำตั้งต้นที่ความหมายไปสู่คำ”

ท่านได้เสนออีกว่า “การที่ผู้ใช้ ‘คลังคำ’ ไม่รู้จักความหมายของคำนั้นจริงๆ แล้วหยิบคำนั้นไปใช้ก็อาจใช้ผิดได้ ดังนั้นถ้าไม่ใช่เจ้าของภาษาอย่าด่วนใช้ ‘คลังคำ’ และอย่าใช้โดยไม่สอบถามกับพจนานุกรมเป็นอันขาด เพราะคำแต่ละคำมี ‘เงา’ ความหมายที่ทำให้หล่อมก้น ขณะที่มีความหมายร่วมกันพอที่จะจัดเป็นชุดคำได้ ความหมายที่หล่อมก้นนั้นก็จะทำให้ไม่อาจใช้แทนกันได้เสมอไป”

จากการที่ผู้เขียนบทความนี้เคยร่วมฟังบรรยายเรื่อง “คลังคำ” ของศาสตราจารย์ ดร.กุสุมา รัชชมนณี ที่ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศครั้งนั้น จึงได้รู้จักหนังสือ *คลังคำหมวด ข* ของรองศาสตราจารย์ ดร.นววรรณ พันธุเมธา และได้ทราบว่าหนังสือ “คลังคำ” ภาษาอังกฤษที่มีชื่อเสียงมากที่สุด คือ *Roget's Thesaurus* ซึ่ง Dr. P. M. Roget เป็นผู้ริเริ่มทำขึ้นตั้งแต่ ค.ศ.๑๘๐๖ มีการปรับปรุงเพิ่มเติมมาตลอดด้วยตัวเองและทายาท ชื่อของ Roget แทบจะกลายเป็นส่วนหนึ่งของประเภทหนังสือ thesaurus หรือเรียกทับศัพท์ “ธิซอร์ส”^{*} แม้จะมีคนอื่นทำตามบ้างก็ตาม

Roget's Thesaurus แบ่งคำออกเป็น ๖ หมวด แต่ละหมวดแบ่งเป็นกลุ่มแล้วจึงลงไปถึงชุดคำหมวดทั้ง ๖ ได้แก่

* อาจารย์ณฤมล ปราชญ์โยธิน อธิบายคำว่า “ธิซอร์ส” ไว้ในหนังสือ *ธิซอร์สกับระบบสารสนเทศ* หน้า ๔๙ ว่า มาจากรากศัพท์ภาษากรีก หมายถึงขุมคลังหรือขุมสมบัติของสรรพสิ่ง ต่อมาผู้ใช้คำนี้ในความหมายของพจนานุกรม ในวงการสารสนเทศนั้นมีคำศัพท์ภาษาไทยใช้อยู่บ้าง คือ ขุมทรัพย์คำ ศัพท์สัมพันธ์ บัญชีศัพท์สัมพันธ์ และทะเบียนศัพท์สัมพันธ์ ส่วนธิซอร์สของ Roget นั้น บอกวัตถุประสงค์ไว้เด่นชัดว่าเป็นคำและวลีที่จัดจำแนกหมวดหมู่ไว้เพื่อช่วยสื่อความคิด และใช้ในการประพันธ์วรรณกรรม

๑. ความสัมพันธ์ของนามธรรม (abstract relation) ซึ่งแบ่งเป็นกลุ่มปริมาณ ลำดับ จำนวน เวลา ฯลฯ

๒. หมวดพื้นที่ (space) ซึ่งแบ่งเป็นกลุ่มมิติ รูป การเคลื่อนที่ ฯลฯ

๓. หมวดสาร (matter) ซึ่งแบ่งเป็นกลุ่มอนินทรีย์สาร

๔. หมวดพุทธิปัญญา (intellect)

๕. หมวดพลังเจตน์จำนง (volition)

๖. หมวดความรู้สึก (affections)

ในตอนท้ายมีดัชนีสำหรับค้นคำโดยบอกความหมายหลักและลำดับของชุดคำ คำคำหนึ่งอาจปรากฏอยู่ในหลายชุดเพราะเป็นคำพ้องหรือคำต่างความหมาย ผู้ใช้หลากคำแต่ความหมายไม่เปลี่ยน

ผู้ที่เคยใช้ “ธิซอร์ส” หลายคนต่างต้องการจะให้หนังสือ “คลังคำ” ภาษาไทยเกิดขึ้น บางคนอาจคิดว่าไม่น่าจะเป็นเรื่องยาก เพียงแต่แบ่งหมวดคำตามเขา แล้วหาคำมาจัดเป็นชุดๆ ตามหมวดนั้นๆ ในประเด็นนี้ ศาสตราจารย์ ดร. กุสุมา รัชชมณี แสดงความคิดเห็นไว้อย่างน่าสนใจว่า “หากพิจารณาอย่างผู้สอนภาษาไทยและผู้ใช้ภาษาไทยจะเห็นว่าไม่่ง่ายอย่างที่คิด ความซับซ้อนในภาษาไทยมีอยู่ การสื่อความรู้สึกนึกคิดและการเน้นรายละเอียด เช่น รูปพรรณสัณฐาน อากัปกิริยา มีมากกว่าอย่างอื่น แต่ความยุ่งยากมักอยู่ที่คำที่เกี่ยวกับระดับความคิดหรืออารมณ์ซึ่งกำหนดไม่ได้แน่นอน เว้นแต่จะมีข้อความแวดล้อม เช่น คำว่า ‘กลัว’ ‘หวาดหวั่น’ ‘วิตก’ ฯลฯ ย่อมมีระดับต่างกัน”

ศาสตราจารย์ ดร.กุสุมา รัชชมณี ได้พิจารณาวิเคราะห์จากคำในคลังคำหมวด ข ว่า ด้วยกิริยาอาการ ทำทาง ความประพฤติ ตั้งแต่ ข ๑ - ข ๒๐๙ ซึ่งเป็นหมวดคำกิริยาที่มนุษย์ทำด้วยตนเองและเพื่อตัวเองแล้ว ได้เสนอว่าถ้าให้จัด

หมวดคำใน “คลังคำ” ภาษาไทย หมวดความรู้สึก น่าจะมาก่อนและเป็นหมวดใหญ่ ต่อมาอาจเป็นหมวดอากัปกิริยา หมวดรูปพรรณสัณฐาน เป็นต้น แต่การเริ่มที่หมวดคำก็ดูไม่ค่อยเหมาะสมเพราะเหมือนกับจัดเป็นช่องเพื่อหาคำมาใส่มากกว่า การจัดจึงเริ่มที่ชุดคำ ซึ่งเป็นหน่วยเล็กที่สุดของหนังสือคลังคำ เมื่อได้ชุดคำมากเท่าที่จะทำได้แล้ว จึงจะมาแบ่งเป็นกลุ่ม แล้วจัดเข้าหมวดหมู่ ซึ่งต่างจาก “ธิซอร์ส” ภาษาอังกฤษอย่างสิ้นเชิง

คลังคำจัดเรียงคำตามความหมายเป็นสำคัญ

ถ้าผู้อ่านได้อ่านประวัติของรองศาสตราจารย์ ดร.นววรรณ พันธุเมธา ในหน้าสุดท้ายของคลังคำ จะเห็นว่ากว่า ๓๐ ปีที่ท่านสอนภาษาไทยที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้เขียนหนังสือด้านภาษาไทยหลายเล่ม เช่น *ไวยากรณ์ไทย การใช้ภาษาไทย การใช้ภาษาไทย ๒ พินิจภาษา เล่ม ๑, ๒, ๓ และ รักภาษา* ได้เก็บรวบรวมคำเพื่อนำไปเสนอวิชาอรรถวิเคราะห์ ซึ่งมีเนื้อหาบางส่วนเกี่ยวกับนิยามและการเปรียบเทียบความหมายของคำ จำนวนคำที่รวบรวมย่อมมีมากตามจำนวนปีที่สอน จึงคิดที่จะทำเป็นหนังสือขึ้นมา หลังจากออกหนังสือคลังคำ หมวด ข ว่าด้วยกิริยาอาการ แล้วก็ได้รวบรวมคำเพิ่มขึ้นและปรับแก้บางส่วน จะเห็นได้ว่าเมื่อรวบรวมเรียบเรียงใหม่คำในหมวด ข การกระทำและการประพฤติ ที่มี ข ๑ - ข ๒๐๙ ได้มาอยู่ในหมวด ๑ หมวดย่อย ง ๑ - ง ๑๔๐ กิริยาอาการและทำทาง และ จ ๑ - ๒๓๙

คลังคำจัดเรียงคำตามความหมายเป็นสำคัญ ผู้ใช้ต้องอ่านคำนำ ประโยชน์และวิธีใช้คลังคำ คำย่อและเครื่องหมายต่างๆ ตลอดจนคำชี้แจงของผู้จัดทำให้เข้าใจก่อนค้นหาคำซึ่งมีถึง ๘๙๙ หน้า ที่จัดเป็นหมวดและหมวดย่อย กลุ่มชุดคำมากมาย คิดคร่าวๆ ได้จำนวนคำประมาณ ๒๓,๐๐๐ คำ

รองศาสตราจารย์ ดร.นววรรณ พันธุเมธา แบ่งคลังคำออกเป็น ๕ หมวด ดังนี้

หมวดที่ ๑ ก - ฉ มนุษย์

- ก ๑ - ก ๑๓๐ กายและส่วนของกาย
 ข ๑ - ข ๒๒๐ จิตใจ สติ ปัญญา ความ
 คิด ความรู้สึก
 ค ๑ - ค ๙๑ การเจ็บป่วยและการรักษา
 ง ๑ - ง ๑๔๒ กิริยาอาการและท่าทาง
 จ ๑ - จ ๒๓๙ การกระทำและการประพฤติ
 ฉ ๑ - ฉ ๑๘๗ การดำรงชีวิต

หมวดที่ ๒ ช - ญ มนุษย์กับมนุษย์

- ช ๑ - ช ๑๒๑ การเปรียบเทียบและการ
 พบปะเกี่ยวข้อง
 ซ ๑ - ซ ๑๕๔ การกระทำที่เกี่ยวข้องกับ
 ผู้อื่น
 ญ ๑ - ญ ๓๕๖ การสื่อสาร
 ด ๑ - ด ๑๐๑ การสืบเชื้อสาย
 ต ๑ - ต ๑๔๑ การรวมกลุ่ม
 ถ ๑ - ถ ๒๐๓ การสืบทอดความรู้ ความ
 เชื่อถือและวัฒนธรรมประเพณี

หมวด ๓ ท - ม สรรพสิ่ง

- ท ๑ - ท ๒๗๖ สิ่งต่างๆ ธรรมชาติ สภาพ
 ลักษณะ และอาหาร
 น ๑ - น ๓๔๖ โลกตามธรรมชาติและตาม
 จินตนาการ
 บ ๑ - บ ๑๑๖ สิ่งที่เกี่ยวข้องกับการอยู่และทำ
 กิจกรรมต่างๆ
 ป ๑ - ป ๑๐๒ สิ่งและสถานที่เกี่ยวกับการ
 กินและการรักษาโรค
 ผ ๑ - ผ ๑๐๐ สิ่งและสถานที่เกี่ยวกับการ
 ตกแต่งและประทีนกาย
 ฝ ๑ - ฝ ๖๑ สิ่งและสถานที่เกี่ยวกับการ
 เคลื่อนที่หรือเดินทาง
 พ ๑ - พ ๑๐๑ สิ่งและสถานที่เกี่ยวกับ
 นันทนาการ ศิลป ศาสนา
 ความเชื่อและขนบประเพณี
 ฟ ๑ - ฟ ๑๐๑ สิ่งและสถานที่เกี่ยวกับการ
 อยู่ร่วมกันของมนุษย์

ม ๑ - ม ๖๑ สิ่งเกี่ยวกับธรรมชาติ

หมวด ๔ ย - ล มนุษย์กับสรรพสิ่ง

- ย ๑ - ย ๑๕๙ มนุษย์กับสิ่งต่างๆ ทั่วไป:
 การสัมผัส การครอบครอง
 และใช้ประโยชน์
 ร ๑ - ร ๑๓๗ มนุษย์กับสิ่งต่างๆ ทั่วไป:
 การสร้างสรรค์และการ
 เปลี่ยนแปลง
 ล ๑ - ล ๕๓ มนุษย์กับธรรมชาติและสิ่ง
 เหนือธรรมชาติ

หมวด ๕ ว เวลา กับมนุษย์และสรรพสิ่ง

- ว ๑ - ว ๒๐๖ เวลา กับมนุษย์และสรรพสิ่ง
 รวมหมวดย่อยของหมวดหมู่ที่ ๕ จำนวน ๒๕
 หมวดย่อย ขอยกตัวอย่าง

หมวดที่ ๑ ก - ฉ มนุษย์

ก ๑ - ก ๑๓๐ กายและส่วนของกาย มี ๕
 ชุดคำ เช่น ลักษณะรูปร่าง ส่วนประกอบภายนอก
 ถึงภายใน

- ข ๑ - ข ๒๒๐ จิตใจ สติ ปัญญา ความคิด
 ความรู้สึก มีประมาณ ๒๒ ชุดคำ เช่น จิตใจ สภาพ
 ลักษณะ การควบคุม ปัญญา ความฉลาด อารมณ์
 ความรู้สึก

ค ๑ - ค ๙๑ การเจ็บป่วยและการรักษา
 มี ๖ ชุดคำ เช่น โรค อาการผิดปกติ

ง ๑ - ง ๑๔๒ กิริยาอาการและท่าทาง มี
 ๑๐ ชุดคำ เช่น การใช้มือ อิริยาบถ

จ ๑ - จ ๒๓๙ การกระทำและการประพฤติ
 มี ๑๗ ชุดคำ เช่น การประพฤติและผู้ประพฤติ

ฉ ๑ - ฉ ๑๘๗ การดำรงชีวิต มี ๑๕ ชุด
 คำ เช่น การบริโภค การแต่งกาย

ในหมวดคำทั้ง ๕ หมวด นี้มีชุดคำใน
 หมวดหมู่ ญ และ น มีจำนวนคำมากพอๆ กัน คือ
 หมวด ๒ ญ การสื่อสาร มี ๘๗ หน้า
 จำนวน ๓๕๖ คำ

หมวด ๓ น (ในหมวด ๓ นี้มีถึง ๘ หมวดหมู่
 ซึ่งมากกว่าหมวดใดๆ) โลกตามธรรมชาติและตาม

จินตนาการ มี ๗๘ หน้า จำนวน ๓๕๖ คำ

ถ้าศึกษาวิเคราะห์แล้วอาจได้ข้อสรุปที่น่าสนใจว่า คนไทยเห็นความสำคัญของการสื่อสารของมนุษย์กับมนุษย์ หรือคนไทยใส่ใจต่อสรรพสิ่งในโลก ใส่ใจต่อธรรมชาติที่มีรายละเอียดมากมายและโลกในจินตนาการ นรก สวรรค์

เมื่อคลั่งคำรวบรวมคำไว้มากมายเช่นนี้แล้ว จะทำอะไรจึงจะรู้จักคำเหล่านี้ได้ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป ที่สำคัญ คลั่งคำมีดรชนนี้ให้ค้นคว้าได้เร็วขึ้น สะดวกขึ้น แม้คำบางคำอาจปรากฏในชุดคำในหมวดหรือหมวดหมู่ต่างกัน ดรชนนี้ซึ่งในคลั่งคำมีถึง ๒๓๐ หน้า เรียง ก - ฮ ช่วยได้มาก เช่น การค้นคำเกี่ยวกับการใช้มีดแบบต่างๆ อาทิ ตัด หั่น ซอย สับ จัก แล จะอยู่ในชุดคำ ร ๔๖ หน้า ๘๒๒ การทำให้บางส่วนแยกออกไป และคำเกี่ยวกับการใช้มีด เช่น ถาก ถาง เหลา กลา สลัก อยู่ในหมวดหมู่ ร ๑ - ร ๑๓๗ มนุษย์กับสิ่งต่างๆ ทั่วไป: การสร้างสรรค์และเปลี่ยนแปลง ด้วย

คลั่งคำเป็นหนังสือที่ใช้เสริมพจนานุกรมอีกทีหนึ่ง ในกรณีที่เรา “รู้คำ” แล้วเปิดพจนานุกรมหาความหมายของคำนั้นๆ พจนานุกรมจะเป็นประโยชน์มาก แต่หาก “รู้ความหมาย” แต่นึกคำไม่ออก พจนานุกรมก็ช่วยไม่ได้ นอกจากจะใช้วิธีไล่หาคำที่พอจะเข้าเค้าไปเรื่อยๆ ซึ่งทำให้เสียเวลาและอาจเสียอารมณ์ได้

ในการสื่อสาร ถ้อยคำเป็นสื่อสำคัญที่ทำให้ผู้พูดสื่อความกับผู้ฟังได้ตรงความคิดมากที่สุด การเลือกใช้คำให้ตรงความหมายจึงเป็นสิ่งที่สำคัญอันดับแรกถ้ามีชุดคำให้เลือก แต่ถ้าเลือกคำที่ไม่เข้ากับบริบท อาจะบอกได้ว่าผู้ใช้ยังไม่ “รู้” ภาษาดีพอ หรือเป็นชาวต่างประเทศ แต่หากเป็นเจ้าของภาษาแล้วเลือกใช้คำผิดหรือทำข้อสอบต้องถือว่า “สอบไม่ผ่าน” ชุดคำนั้นๆ เมื่อรู้จักชุดคำแล้วจะเกิดความต้องการเลือกใช้คำต่างๆ ให้ถูกใจมากกว่าการใช้คำหลักอยู่คำเดียว เช่น คำหลัก

“หวง” จะมีชุดคำ หวงแหวน หิงหวง หวงก้าง เป็นต้น การค้นหาเพื่อรู้จักคำในชุดต่างๆ นั้น คลั่งคำช่วยได้ เช่น เรื่องการกิน ฉ ๑ - ฉ ๒๙ มีมากถึง ๑๓๖ คำ

ผู้ใช้ภาษาอย่างคนเขียนหนังสือ คนแปลหนังสือ ครูอาจารย์ หรือผู้เรียนที่ “รู้ความหมาย” แต่ไม่ “รู้คำ” คิดไม่ออก ไม่มี “ชุดคำ” อยู่ในหัวอย่างบางคน คงจะมีความสุขกับการใช้ภาษามากขึ้น และสนุกที่จะค้นคว้ามหาคำมากขึ้น เมื่อคำต่างๆ ที่มีความหมายใกล้เคียงกัน มีคนนำมารวมไว้ด้วยกัน อยู่ในที่เดียวกัน คือ คลั่งคำ คลั่งคำช่วยแก้ปัญหาได้ แต่อันตรายจากการเลือกใช้คำผิดจะเกิดขึ้นถ้าไม่รู้จักความหมายของคำนั้นจริงๆ และไม่สอบถามกับพจนานุกรม เพราะคำในชุดคำนั้นอาจใช้อุปกรณ์ต่างกัน เช่น ร ๔๖ การทำให้บางส่วนแยกออกไป หัก ตัด เกี่ยว สกัด ซอย สับ กะเทาะ ผน หรือ กัด เป็นต้น หรือ ชุดคำ ร ๖๓ ทำให้สุกโดยการใช่ไฟ สุก เผา ผิง บั้ง ย่าง หลาม ร ๖๔ ใช้น้ำที่ร้อน ต้ม หุง เคี้ยว ลวก เบียด ร ๖๕ การใช้อินน้ำ ตุ่น หนึ่ง อบ ร ๖๖ การใช้ภาษาที่มีน้ำมันเดือด คั่ว รวน ทอด ผัด เจียว จี่

ที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่า บางครั้งพจนานุกรมให้ประโยชน์ไม่ได้ แต่คลั่งคำจะช่วยให้ได้อย่างมาก และยังได้พบชุดคำอื่นๆ อีกมากมาย ทำให้สนุกในการค้นคว้า ได้ความรู้ ได้แง่คิดทางภาษามากขึ้นด้วย โดยเฉพาะเรื่องของการให้ความหมาย ผู้ใช้ภาษาจะตระหนักถึงความสำคัญของการใช้คำให้ตรงความหมายมากขึ้นด้วย

ประโยชน์ของคลั่งคำและวิธีใช้ที่เกิดประโยชน์

ผู้ใช้คลั่งคำจำเป็นต้องทำความเข้าใจตามคำชี้แจงของผู้จัดทำ คือ รองศาสตราจารย์ ดร.นวรรธน์ พันธุเมธา ให้เข้าใจก่อนค้นคว้ามหาคำที่ต้องการเพื่อให้เกิดความคุ้นเคยกับหนังสือประเภทนี้ ดังนี้

๑. ต้องเข้าใจความเหมือนและความต่างของหนังสือคลังคำกับพจนานุกรม

๒. การเก็บคำ ภาษาไทยมีคำเป็นจำนวนมาก จึงเลือกเก็บเฉพาะคำที่ใช้กันอยู่ทั่วไปในปัจจุบัน อาจมีคำโบราณที่น่าสนใจบ้าง ไม่ปล่อยให้สูญไปจากภาษา คำยืมภาษาอังกฤษที่ติดในภาษาคำศัพท์เฉพาะทางวิชาการที่คนทั่วไปเคยได้ยินหรือสมควรเผยแพร่ ส่วนคำที่เก็บไว้จำนวนน้อยคือชื่อต่างๆ ที่ไม่เกิดปัญหาในการใช้คำ เช่น พืชสัตว์ แร่ คำภาษากวีทำให้เห็นความร่ำรวยของภาษาไทยได้อย่างดี ทั้งนี้คลังคำยังเก็บรวบรวมสำนวนไว้อีกด้วย

๓. การจัดหมวดคำมีหมวดใหญ่ๆ ๕ หมวด แต่ละหมวดมีหมวดย่อยและย่อยลงอีกมาก มีการเรียงเลขและอาจข้ามไปบ้าง เพื่อการจัดกลุ่มและเพิ่มเติมในอนาคต

๔. การให้รายละเอียดของคำ ผู้จัดทำไม่บอกชนิดของคำแต่จะบอกความหมายของคำแต่ละคำ อาจใส่ตัวอย่าง หรือวิธีใช้ที่น่าจะกล่าวถึงเป็นพิเศษก็จะมีคำอธิบายในวงเล็บเหลี่ยม ถ้าเป็นคำนามก็จะบอกคำลักษณนามไว้ด้วย การบอกความหมายคำนี้ถึงความแตกต่างของคำที่มีความหมายใกล้เคียงกันเป็นสิ่งสำคัญ พยายามให้นิยามสั้นที่สุดที่สามารถแยกความแตกต่างของคำได้ดีที่สุด คำบางคำมีความหมายได้หลายอย่าง ผู้จัดทำจะยกเฉพาะความหมายที่สมควรอยู่ในหมวดนั้นๆ

๕. การสะกดการันต์ถือตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕

เมื่อเข้าใจคำชี้แจงต่างๆ แล้วและค้นคว้าหาคำหรือความหมายของคำใกล้เคียงหรือที่เกี่ยวข้อง ผู้ใช้จะประจักษ์ถึงประโยชน์หลายๆ ประการของคลังคำ คือ

๑. ใช้สอบทานการสะกดการันต์ เพียงดูคำต่างๆ ในดรชนีที่มี ๒๓๐ หน้า มีคำโดยประมาณ ๒๓,๐๐๐ คำ ตั้งแต่ ก-ฮ

๒. ใช้บอกความหมายของคำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำที่มีความหมายใกล้เคียง เช่น พหูสูต อยู่ใน ข ๘๒ นักปราชญ์ เมธา ถ้าสงสัยความหมายของคำ เช่น ใฝ่ใจ ค้นดรชนีแล้วจะพบว่าอยู่ในหมวดหมู่ ข ๑๗๐ ความมีใจผูกพันและไม่ผูกพัน

- ใฝ่ใจ มีใจผูกพัน [มักใช้ในทางดี] เช่น ใฝ่ใจให้ทาน

- ฝักใฝ่ มีใจผูกพัน [มักใช้ในทางไม่ดี] เช่น ฝักใฝ่ในกามคุณ

หรือ คำ “เดิน” มีคำขยายได้บ้าง ดู ฉ ๘๓ มีความหมายพร้อมตัวอย่างมากมาย

๓. ใช้เป็นคู่มือให้เลือกใช้คำได้ถูกต้องและเหมาะสม การเรียงคำเป็นหมวด ไม่ใช่ตามตัวอักษร ทำให้เห็นความร่ำรวยของภาษาไทย คำ “ตาย” มี ๗๘ คำ “ตัด” มี ๓๓ คำ

๔. ใช้เป็นคู่มือหาคำราชาศัพท์ หรือภาษากวี จะมีเป็นคำวงเล็บ เช่น ฝัน ในดรชนี ง ๑๒๒ มีความหมายดังนี้

ง ๑๒๒ การหลับ ตื่น และฝัน

ฝัน : ทรงพระสุบิน, ทรงพระสุบินนิมิต (ราชา : กษัตริย์และเจ้านายชั้นสูง), ทรงสุบิน (ราชา : เจ้านาย) : นิมิต (กวี) เห็นเป็นเรื่องราวเมื่อหลับจะเห็นได้ว่าภาษาไทยมีระดับต่างๆ และมีการใช้คำหลากหลาย

๕. ใช้เป็นคู่มือหาคำลักษณนาม คำลักษณนามต่างๆ นั้นอยู่ในหมวด ญ ญ ๖๐ - ญ ๗๑, ๒๘๔ - ๒๘๘ คำที่ใช้แทนชื่อเรียกสิ่งต่างๆ ในกรณีที่มีคำขยายปรากฏ

๖. ใช้ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องต่างๆ โดยสังเขป เช่น คำ หลังคาโบสถ์ วิหารของไทยมีส่วนประกอบอะไรบ้าง ชื่ออะไร มีลักษณะอย่างไร ให้หาคำว่า หน้าบัน ซ่อฟ้า หรือบราลี ในดรชนี จะพบอยู่ในหมวด บ ๒๗ ซึ่งมีคำต่างๆ ที่เป็นส่วนประกอบหลังคาโบสถ์พร้อมคำอธิบาย

หรือ ต้นไม้ในวรรณคดี น. ๓๓๙, ๕๙๔

(ลำดับหมวดและเลขหน้า) เช่น นารีผล มังกะลีผล เทพตำรุ มณฑลารพ ปาริฉัตร (ปาริชาติ) กัลปพฤกษ์ เป็นต้น หรือเรื่องผีของไทย น. ๓๔๕, ๕๙๘ มี ๒๘ คำ เช่น ผีบ้าน ผีเรือน ผีเมสสิกันซ์ พระเสื้อเมืองทรงเมือง ปู่โสม ภูต เวตาล นางตานี แม่ย่านาง เป็นต้น หรือตัวอย่าง จ ๖ การกระทำ ให้เป็นไปตามต้องการ มีคำว่า จัดการ จัดแจง ดำเนินการ อำนาจการ บริหาร บั่น (ปาก) หมายถึงรับทำ ผลักดัน

คุณค่าของคลังคำ

การค้นคว้าโดยอาศัยคลังคำ เป็นทางเลือกใหม่ นอกเหนือจากการใช้พจนานุกรม จากประสบการณ์ของผู้เขียนบทความพบว่าคลังคำทำให้ผู้สอนสนุกค้นคว้าและสนุกที่จะสอน ส่วนผู้เรียนก็สนุกและคิดจะค้นคว้า โดยเฉพาะวิชาเกี่ยวกับการเขียนเชิงสร้างสรรค์ การบรรยายภาพจากบุคคล หรือเหตุการณ์ในเรื่องสั้น หรือวิเคราะห์งานของนักเขียนนั้นได้ผลดีมาตลอด จึงขอเชิญชวนผู้ใช้ภาษาไทยทั้งในวงการและนอกวงการได้ใช้ประโยชน์จากหนังสือคลังคำเพื่อเป็นทางเลือกใหม่ของการใช้ภาษา หรือเป็นคู่มือการใช้ภาษาที่เลือกใช้ได้เหมาะสมกับบริบท และเหมาะสมใจตามต้องการที่จะสื่อ ทันท่วงทีตามความคิดและอารมณ์

การค้นคว้าคลังคำอาจต้องใช้ความพยายามบ้าง แรกๆ อาจจะยังไม่คล่องที่จะค้นหาคำหรือชุดคำที่ต้องการ อาจหาคำนั้นๆ ไม่พบแต่ก็ไปพบ

คำอื่นๆ ผู้ใช้คงไม่รู้เสียเวลา เพราะได้ความรู้ใหม่ๆ และสนุกที่จะสำรวจชุดคำอื่นๆ อีกมากมาย สามารถคัดข้อมูลลงบัตรเก็บไว้ใช้ต่อไปด้วย ศาสตราจารย์ ดร.กฤษณา รัชชมนิกกล่าวไว้ในคำชี้แจงคลังคำ หมวด ข ว่า “การค้นคว้าคลังคำเหมือนเราคิดถึงเพื่อนคนหนึ่งชื่อ ก. ซึ่งมีนิสัยอย่างหนึ่ง ก็เปิดหาคำชุดนั้น ก็ได้พบเพื่อนคนอื่นๆ ในกลุ่มเดียวกันนั้น แต่ก็ต้องระวังอันตรายถ้าไม่รู้จักลักษณะนิสัยที่แท้จริงแล้วไปเลือกหยิบชื่อนั้นขึ้นมา เปรียบเหมือนไม่รู้จักความหมายที่แท้จริงก็อาจใช้คำผิดได้” แต่ผู้เขียนบทความคิดว่าคงไม่เสียเวลาอย่างเปล่าประโยชน์ถ้าได้ทำความรู้จักกับ “เพื่อนๆ กลุ่มใหม่” แล้วหาชื่อเพื่อนคนนั้นต่อไปใหม่อย่างถูกต้อง ผู้ใช้คลังคำก็จะได้ประโยชน์คุ้มค่าและได้ประจักษ์ในความใฝ่รู้ ความอดทน และความละเอียดรอบคอบ ที่สำคัญคือความรักภาษาไทยของรองศาสตราจารย์ ดร.นววรรณ พันธุเมธา อาจเป็นเพราะท่านมีเชื้อสายของ “เมธา” ผู้รู้หรือนักปราชญ์ด้วย งานจึงสำเร็จอย่างดี สมแล้วที่ท่านได้รับยกย่องให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่ส่งเสริมวิชาภาษาไทย (พ.ศ.๒๕๓๖) และผู้อนุรักษ์มรดกไทยดีเด่นเนื่องในวันอนุรักษ์มรดกไทย เมื่อวันที่ ๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๗

ความสำเร็จของหนังสือคลังคำเป็นฝีมือคนไทย ทำให้มีหนังสือเป็นสมบัติของชาติเพื่ออนาคตของคนไทยและชาติไทยของเรา

บรรณานุกรม

กฤษณา รัชชมนณี. “คลังคำสำหรับใคร,” *สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์* ๓๘:๑ (๗-๑๓ มิถุนายน, ๒๕๓๕), ๔๐.

นฤมล ปราชญ์โยธิน, ทวีศักดิ์ กอนันตกุล และเปรมิน จินดาวิมลเลิศ. *ธิขอร์สกับระบบสารสนเทศ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ (Nectec) สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม, ๒๕๓๖.

นววรรณ พันธุเมธา. *คลังคำ*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์, ๒๕๔๔.

_____. *คลังคำ หมวด ข*. กรุงเทพฯ: สมาคมศิษย์เก่าอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, ๒๕๓๖.